

Како спречити нестајање јелена?

На Шумарском факултету Универзитета у Београду недавно је одржана стручна радионица у оквиру научно-истраживачког пројекта „Истраживање узрока и последица нестајања јеленске дивљачи у централној Србији, дефинисање површина погодних за реинтродукцију (насељавање) и мера за унапређење процеса реинтро-

Проф. др Драган Гачић, руководилац Пројекта

дукције – I фаза“, који се финансира из Буџетског фонда за развој ловства Републике Србије (Управа за шуме при Министарству пољопривреде и заштите животне средине). Осим истраживача и сарадника на Пројекту, радионици су присуствовали и бројни гости, укључујући еминентне ловне стручњаке за јеленску дивљач.

По речима руководиоца пројекта проф. др Драгана Гачића, то је важан и први корак у настојањима да се очувају и унапреде популације јеленске дивљачи и њихова станишта на подручју централне Србије. Тренутна бројност и структура (полна, старосна и генетска), као и степен коришћења популација јелена у већем делу Србије, посебно у слободној природи (тзв. отворена ловишта), знатно су испод могућности природних потенцијала шумских подручја, које заузимају око 2,2 милиона хектара, или 25 одсто од укупне површине. Тренутни ареал јелена у отвореним ловиштима Србије вероватно је најмањи у историји те врсте, која је потпуно истребљена у многим брдским и планинским подручјима централне Србије.

По најновијим званичним подацима Републичког завода за статистику из 2015. године, процењена бројност јеленске дивљачи највећа је у Региону Војводине (око 4.340 јединки), док је знатно мања у Региону јужне и источне Србије (око 1.030 јединки), посебно у Региону Шумадије и западне Србије (око 150 јединки). И регистровани улов јеленске дивљачи највећи је у Војводини (968 јединки), што чини више од 90 одсто укупног улова јеленске дивљачи у Србији. Према томе, регистровани улов у централној Србији (67 јединки), заиста је симболичан у односу на процењену пролећну бројност (око 1.180 јединки), посебно у односу на површину ловишта и природне услове (око 5,6 милиона хектара, од којих су 33 одсто шуме и шумско земљиште).

Наведени подаци показују да тренутно гајење и заштита јеленске дивљачи није адекватна у већем делу Србије, што потврђују и подаци о стању јеленске дивљачи у неким земљама у окружењу – ис-

такао је проф. др Драган Гачић. – Иако је Словенија четири пута мања од Србије (20.273 км² : 88.361 км²), укупно излучење јеленске дивљачи, на пример, у 2010. години износило је 5.369 јединки, од којих је 4.514 уловљено, а 855 су евидентирани губици. У истој години, што је још важније, у тој земљи приход остварен од продаје меса јеленске дивљачи износио је 550.000 евра.

Претеран лов и погоршање станишта

По речима нашег саговорника, јеленска дивљач је више пута реинтродукована (насељавана) у шумска подручја широм централне Србије, која су у прошлости била део њеног природног ареала: Мали Јастребац (1954. године), Дели Јован (1960), Јужни и Северни Кучај (1962), Велики Јастребац и Соколовица (1997), Цер (1998), Чемерник (2000) и Буковик (2005). Добро је познато да се савремено ловство, између осталог, заснива на планском и одрживом коришћењу дивљачи као природног ресурса који је само делимично обновљив, што најбоље показује тренутно (забрињавајуће) стање јеленске дивљачи у централној Србији. Зато сваки захват у тај природни ресурс, без обзира на то да ли је у питању производња, гајење, заштита или коришћење, мора водити рачуна о његовом очувању и унапређењу. Јеленска дивљач, као једна од наших биолошки и економски највреднијих врста аутохтоне крупне дивљачи, некада је била широко распрострањена и веома бројна у централној Србији, али су многе природне популације у потпуности истребљене због претераног и неконтролисаног лова и уни-

штавања или погоршавања станишта.

– Реинтродукција – насељавање – је важна мера у заштити врсте путем уношења очуваних делова популације на просторе из којих је потпуно истребљена. Међутим, реинтродукција је увек дуготрајан, комплексан и веома скуп процес, чији успех зависи од бројних фактора. Стога је успех многих реинтродукција реализованих широм Европе најчешће зависио од случајности или среће, при чему се неке грешке из претходних реинтродукција понављају или се чине нове. Понекад, узроци неуспеха остају непознати или се они који су познати никад не публикују, што јасно показује да треба описати и анализирати сваку реинтродукцију. Осим тога, треба посебно да се нагласе све учињене грешке и фактори који су били пресудни за успех процеса реинтродукције – истиче проф. др Драган Гачић.

Како наглашава наш уважени ловни стручњак, тренутна бројност и структура популација јеленске дивљачи у Војводини и централној Србији одражава у великој мери и стање и степен развоја ловства у тим регионима.

Илегалан излов

По подацима из Програма развоја ловства Србије од 2001. до 2010. године, један од основних узрока смањења бројности и квалитета популација јеленске дивљачи и других негативних трендова у ловству Србије је политичка, економска и социјална

Јеленска дивљач је једна од наших биолошки и економски највреднијих врста аутохтоне крупне дивљачи

ситуација у земљи, изазвана распадом СФРЈ, ратом у окружењу и наметнутом економском изолацијом. Све то је утицало на повећање илегалног лова јеленске дивљачи, која је атрактивна због трофеја мушких јединки и квалитетног меса.

Основни разлог што многе популације јеленске дивљачи у Србији имају малу бројност и поремећену структуру (полну, старосну, трофејну и генетску) су неодговарајуће планирање и организација газдовања ловиштима, као и промењени услови опстанка услед деловања човека, који непрекидно мења природну средину јеленске дивљачи.

Иако представља почетак сложеног и дугорочног мониторинга новонасталих популација јеленске дивљачи, овај истраживачки пројекат може обезбедити нова научна сазнања и важне информације у вези с динамиком бројности, просторног распореда, ритма активности, исхране и реаговања јеленске дивљачи на антропогени утицај, претаторе и климатске екстреме, као и у вези с утицајем јеленске дивљачи на друге елементе еко-система. Осим тога, може предложити и дефинисати мере за унапређење процеса реинтродукције, не само да се побољша преживљавање и размножавање јеленске дивљачи већ и да процес реинтродукције буде најекономичнији.

– Најважнији циљ реинтродукције јеленске дивљачи је формирање популације способне за

живот или да се развија нормално под одређеним условима животне средине – тзв. вијабилна популација, односно популације која по бројности и структури омогућује нормално ловно газдовање. У новијим реинтродукцијама јеленске дивљачи у централној Србији, од 1997. до 2005. године, најважнији циљ још увек није у потпуности остварен јер су тек пре неколико година започета планска испуштања јеленске дивљачи из мањих ограђених простора у слободну природу. Према томе, важан ефекат овог истраживачког пројекта су нови научни резултати и сазнања, која у великој мери могу помоћи да се оствари најважнији циљ реинтродукције јеленске дивљачи, тј. да помогну да се формира „вијабилна“ популација и унапреди просторна дистрибуција јеленске дивљачи у шумским подручјима централне Србије.

На крају, следи констатација, да ловишта и популације јеленске дивљачи у централној Србији представљају непроцењив природни ресурс и значајан привредни, туристички, ловни и спортско-рекреативни потенцијал. Он се, између осталог, одликује израженом потребом за интензивним и савременим мерама очувања и заштите. Међутим, нашем ловству недостају нова научна сазнања и практична решења везана за интензивно и одрживо газдовање популацијама јеленске дивљачи у слободној природи. С тим у вези, резултати овог истраживачког пројекта и њихова практична примена имају велики значај за шумарство и ловство, посебно у циљу унапређења планског и рационалног – одрживог – коришћења шумских и ловних ресурса у Србији – истиче проф. др Драган Гачић.

Милан Остојић

Учесници стручне радионице

Европски јелен – атрактивна врста дивљачи